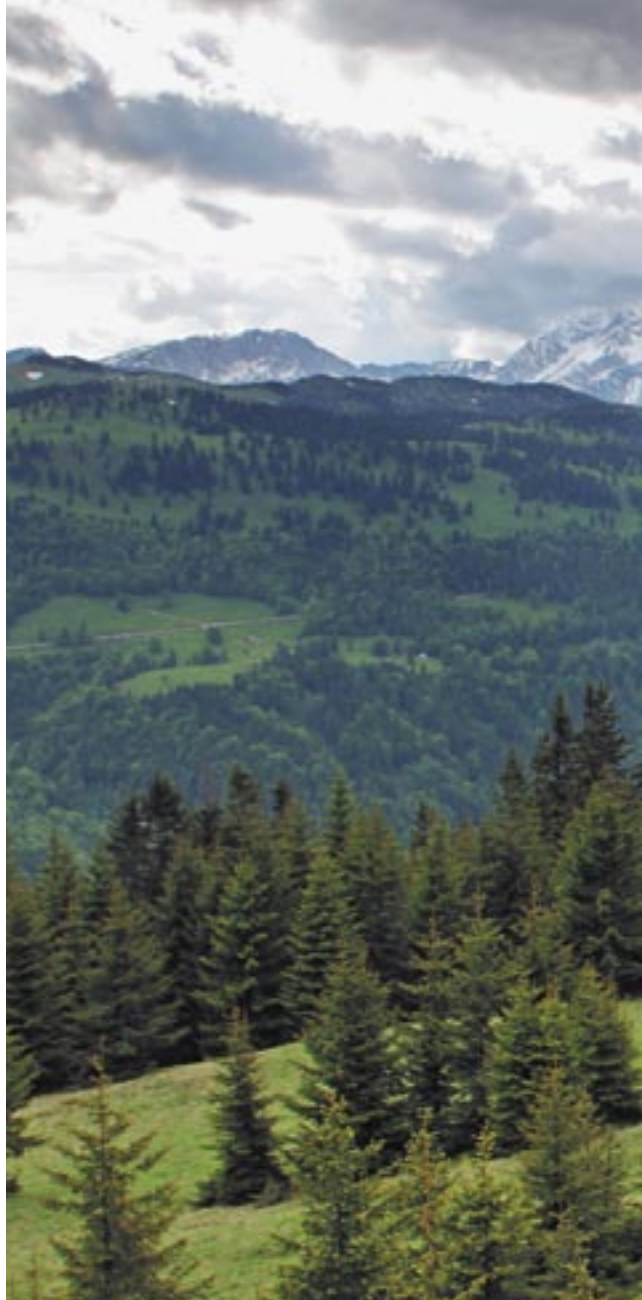

Papirna zaščita Velike planine

Pred očmi nam propadata naravna in kulturna dediščina

✍ Miro Štebe 📖 Boris Štupar

Brenčanje in drgetanje mobilnega telefona me – kot običajno – spet zmoti med spremljanjem televizijskega dnevnika. Takšnih klicev sem najmanj vesel, a znani glas prijatelja na drugi strani mi prežene slabo voljo. Po vljudnostni izmenjavi pozdravov in kratkih informacij o počutju mi znanec, eden od bajtarjev z Velike planine, pove, da me kliče kot novinarja. »A veš, da nam je eden naredil veliko svinjarijo tu gori na Mali planini!? To bi moral tudi ti videt' pa zavohat'! To moraš sprav't na televizijo!« Pojasnil je, da je nekdo v eno od tamkajšnjih vrtač desno od poti med Jarškim in Domžalskim domom pripeljal ogromno smrdečijo, blato in kaj ve, kaj še vse, in da so zraven lahko tudi nevarne snovi, ki bi lahko zašle v podtalnico, saj se od tam vode stekajo v vodovodno zajetje pod Planino, iz katerega s pitno vodo oskrbujejo ves Kamnik in sosednje kraje. Takoj sem vedel, da bo stvar zanimala tudi urednika, in naslednje jutro sva se s snemalcem že peljala na Planino. Snemalec je bil navdušen, da mu ni bilo treba v parlament, kar je za snemalce najhujša kazen, jaz pa sem tuhtal, koga naj pokličem za sogovornika, kajti za vsak vsaj malo daljši in boljši prispevek rabiš kakega sogovornika. Na kamniški občini so se ukvarjali z nekim zelo pomembnim obiskom in župan, ki drugače zelo rad stopi pred kamero, mi je rekel, da naj se obrnem kar na njegovega svetovalca za področje varovanja okolja. Klical

Velika planina, zaklad narave - do kdaj še?

sem še na republiški inšpektorat, pa so mi odgovorili, da še nimajo nobene prijave, zato tudi še niso predvideli obiska inšpektorja. »Najbolje je, da si najprej sama ogledava stvar, potem bova pa že videla,« sem zabrundal snemalcu, ki je z zanimanjem le z očmi iskal »dobre kadre« ob najini poti.

Sonce je zlatilo modro jesensko nebo, razgledi so bili umiti in tudi sam sem bil vesel, da sem se izmuznil dolinskemu vsakdanu. Ko sva malo pred Črničcem zavila proti Kranjskemu

 Dan Briški

Raku, sva bila kar zadovoljna, da so asfalt na cesti »potegnili« precej naprej kot ob mojem zadnjem obisku. Kmalu pa sva naletela na dolg razrit odsek, ki so ga še pripravljali za asfalt. Razvoj prodira v še tako odročne kraje! Zdi se mi prav, da tisto cesto uredijo, saj je ena najkrajših povezav Zgornje Savinjske doline in Koroške z osrednjo Slovenijo, vseeno pa mi ni všeč, ker to hkrati pomeni, da motoriziranim množicam še olajšujejo dostop na Veliko planino.

Med najlepšimi spomini mojega otroštva sijejo podobe o peš vzponih s starši na Veliko planino. Takrat še ni bilo gondole, Planina pa je bila kot cvetoč vrt, vsa odeta v pisane blazinice gorskega cvetja. Tiste Planine že dolgo ni več, a rad bi pomagal kar najbolj ohraniti vsaj blede odblesk njene nekdanje lepote. Ko sem pred časom eni od bajtaric navrgel, da je Planina izropana in da ni več tistega kipečega bogastva cvetja, mi je odgovorila: »O, saj so še rože! Veliko jih je! Samo mi ta pravi planinci vemo zanje!«

Novi peskokop ob cesti proti Planini. Rana v neokrnjeni naravi. Je nujna?

Tudi sam še najdem rdeče blazinice dlakavega sleča, modre krpe encijana in vem, da je Planina spomladi vsa vijolična od žafrana, da je na njej dosti teloha in drugih rožic, a tistega bogastva ni več. Včasih ni bilo treba iskati skritih, le izbrancem znanih kotičkov, da si se naužil barv in vonjav neokrnjene narave. Planina je vsa cvetela. Pred časom sva snemala prispevek o cvetju na Planini in prav potruditi sva se morala, da sva našla toliko cvetov, da sva ustvarila vtis cvetnega bogastva. Žal pa kamera lahko tudi laže.

Tudi zdaj bi šel raje peš, a sem se izgovarjal, da sem v službi, da imam omejen čas, da imava preveč težke snemalne opreme in da bo tudi moj prispevek po svoje prispeval k varovanju narave.

Rane v naravi

Malo naprej od odcepa za Kisovec sva nalletela na ogromno belo-rumeno rano v naravi. Delavci, ki so po naročilu Direkcije za ceste urejali cesto proti Kranjskemu Raku, so tam izkopavali pesek za podlago asfaltu in nasutje cestišča. Peskokop je za gradbince priročen, priča pa o neprijaznem in vse silovitejšem

vdoru dolinske miselnosti v še zadnje kotičke narave. Mogoče bi bilo pa vseeno bolje, če bi pesek dovažali iz doline?

Na Mali planini sva hitro našla vrtačo in dolg, smrdljiv, rjavo umazan jezik vanjo izpraznjene greznice. Veter je pihal v nasprotno smer, a je vseeno smrdelo. Snemalec sploh ni hotel bližje tisti nesnagi in mi je zatrdil, da z zumom dobi takšno povečavo, da ni treba bližje. Naivno sem mu nasedel, napako pa sem spoznal šele pri montaži, ko sem gledal, kaj sva posnela.

Dva od bajtarjev, ki sta prišla past radovednost, sta se pridušala čez tistega, ki si je dovolil takšno svinjarjenje na Planini. Zatrdila sta še, da ni edini, ko sem ju nagovarjal, naj mi povesta, kdo to počne, pa sta dejala, da za vse vedo, a da zaradi medsebojnih odnosov ne bosta izdajala. Tudi na to, da bi pred kamero povedala svoje mnenje o takšnem onesnaževanju, ne da bi kogar koli omenjala, nista pristala. Svetovala sta mi, pri kom naj vprašam, češ da mi bo ta zagotovo vse povedal. Ko sem prišel do predlaganega sogovornika, tudi ta ni hotel ničesar izdati, še manj pa, da bi stopil pred kamero. »Kar sosed naj vama pove, on bo zagotovo hotel govoriti!« Žal tudi sosed ni bil pri volji in tako so naju pošiljali od Poncija do Pilata, a nihče ni

hotel biti »izdajalec«. To je sicer lepo, ampak če vsi obsojajo takšno početje, bi bilo le prav, da bi se mu tudi uprli, vsaj tako, da bi odkrito povedali svoje mnenje. To, da se razglašas za ljubitelja narave in naravovarstvenika, ni dovolj, če nisi za to pripravljen tudi česa narediti in se v resnici postaviti v bran narave. Takih »naravovarstvenikov« imamo pri nas in tudi v naši planinski organizaciji kar preveč.

Odlok je, greznic ni

Ko sva se kasneje spustila v Kamnik, nama je predstavnik občine pojasnil, da ima občina celo vrsto odlokov, s katerimi natančno določa, kako je treba na Planini ravnati z odpadki in komunalnimi odpadkami. Sprejeli so tudi odlok, ki določa, da mora imeti vsak stanovanjski objekt na širšem območju Velike planine nepropustno greznico. S podjetjem Kanal d. d. so podpisali koncesijsko pogodbo o njihovem organiziranem praznjenju, vse zbrane odplake pa s cisternami vozijo v Centralno čistilno napravo Domžale-Kamnik. Ko sem vprašal, koliko objektov na Planini ima primerne greznice, mi je sogovornik povedal, da podatkov nimajo, ocenjujejo pa, da jih je verjetno kar več kot polovica brez njih. Žal tudi vsi tisti, ki imajo urejene greznice, ne izkoriščajo možnosti organiziranega črpanja njihovih vsebin, ampak to raje naredijo na svojo pest, tudi tako, da vsebino izpraznijo kar v tamkajšnje vrtače.

Ob podatku sem se zgrozil, saj gre za kraško planoto, s katere vse površinske tekočine – in tudi druga nesnaga s padavinsko vodo – počasi pronicajo v globino in pridejo na plan s podtalnico. Kot olajšavo mi je občanar povedal, da približno 70 % odpadnih voda ponikne in se steka na štajersko stran, v dolino Lučnice, le kakih 30 % pa na kamniško stran. Žal je ravno ob vznožju Velike planine kamniško vodovodno zajetje Iverje, ki s pitno vodo oskrbuje več kot 1900 porabnikov. Občinski funkcionar je tudi

zatr dil, da gre pri Planini za visokogorski svet in varovano območje, ki bi ga morale ščititi predvsem država in njene inšpekcijske službe.

Prelaganje odgovornosti

Na Republiškem inšpektoratu za okolje in prostor so mi prijazno pojasnili, da je območje Velike planine na območju Občine Kamnik in da je ta po zakonu dolžna nadzirati odvajanje odpadnih voda in tudi ravnanje z odpadki na Planini. Velika planina je sicer v skladu s pravilnikom o varstvu naravnih vrednot uvrščena med geomorfološke naravne vrednote državnega pomena, njen severni del z izjemo planšarskega naselja pa je uvrščen tudi v območje Nature 2000. Odgovor me je presenetil, saj sem živel v prepričanju, da je Velika planina zavarovana vsaj kot krajinski park. To celo piše na eni od oglasnih tabel ob spodnji postaji gondole, v resnici pa je njeno varovanje zelo trhlo. Za vse posege v prostor morajo sicer pristojne naravovarstvene službe dajati soglasje, vendar je inšpekcijski nadzor zelo slab. Državni inšpektorji pridejo predvsem takrat, ko kdo prijavi kakšen vnebovpijoč primer onesnaževanja, če prijave ni, pa naj bi le od časa do časa opravili kakšen inšpekcijski pregled. V glavnem se državni inšpektorji zanašajo, da imajo vse pod nadzorom občinski inšpektorji, ti pa pravijo, da gre pravzaprav za območje, ki naj bi ga va-

Čiščenje greznic po velikoplaninsko. Vsi imamo radi lepo in čisto - pri sebi.

rovali republiški inšpektorji. Žal to omogoča, da marsikdo na črno ali pa kar tako v en dan počne, kar se mu zljubi. Planina naj bi bila zavarovana tudi kot spomenik kulturne dediščine. To pomeni predvsem, da nove bajte na Planini lahko delajo le v skladu z izbranimi tipi, ki spominjajo na nekdanje pastirske bajte. Za to ima največ zaslug pokojni arhitekt Vlasto Kopač.

Vreča brez dna

Velika planina in sosednje planine so resnični zaklad narave in neprecenljiva zakladnica naše kulturne dediščine. Če bi takšne planine imeli kje v tujini, bi jih znali zelo dobro zavarovati in tudi ustrezno tržiti, pri nas pa zaradi neurejenih lastniških odnosov vlada stihija. Občina Kamnik, ki je večinski lastnik družbe Velika planina – zaklad narave, iz leta v leta »krpa luknje« v blagajni žičniškega sistema in Planino občuti kot veliko breme, vrečo brez dna. Rešitev vidijo v iskanju tistih, ki bi bili pripravljeni vlagati v razvoj, vendar to ni rešitev. Kdor bo prišel z denarjem na Veliko planino, bo hotel zaslužiti. V želji po dobičku bodo radi spregledali, za kakšen zaklad res gre. Še zlasti

bi težko pričakovali večji posluš za ohranjanje naravne in kulturne dediščine pri ruskih ali izraelskih investitorjih, ki jih vsake toliko časa obljublajo na občini.

Prava rešitev za Veliko planino in sosednja območja je le v tem, da celotno verigo Kamniško-Savinjskih Alp razglasimo za regijski park, v njem pa določimo območja s posebnimi varovalnimi režimi. Veliko planino bi morali tako kot Logarsko dolino, Robanov kot, Jezerško in še nekatere predele posebej opredeliti in temu primerno zavarovati kot območje z izjemno naravno in kulturno dediščino državnega pomena. Za ta območja bi morali sestaviti skrbno premišljene programe zaščite in tudi razvoja, za te programe pa bi si morali izboriti državna in še zlasti evropska sredstva. Lanski primer Logarske doline, ki je bila uspešna na natečaju CIPRE »Prihodnost v Alpah«, je pokazal, da bi lahko računali na takšna sredstva iz Bruslja ali drugih evropskih virov. Le tako bi to območje dobilo prepotrebni denar in tudi ustrezno razvojno zaščito. V teh prizadevanjih bi morala vidno vlogo igrati tudi naša planinska organizacija, še zlasti pa njena Komisija za varovanje okolja. ●

Sodobno »sožitje« na Planini.

☞ Tone Škarja

